

Den 11. september 2016.

**Vejledning til transpersoner
om ansøgning om (henvisning til) stemmetræning (taleundervisning)
for at få tilpasset stemmen, så den lyder mere som det køn, de lever som,
og om klage ved afslag.**

Transpersoner (især transpiger og transkvinder), der først begynder deres kønsmodificerende behandling efter, at puberteten er startet eller overstået for år tilbage, kan have behov for hjælp til at ændre deres stemme, så den lyder mere som det køn, de lever som.

Der er stor forskel på en kvindestemme og en mandestemme. Forskellen starter for alvor i puberteten, hvor den unges stemme ændres fra drenge- til mandestemme henholdsvis pige- til kvindestemme.

Hvis en transperson først begynder sin kønsmodificerende behandling under eller efter puberteten, vil stemmen ofte volde problemer ved kontakt til andre personer – det være sig personligt som telefonisk. Samtalepartneren vil undres over stemmen, da den ikke lyder som forventet i forhold til navn og/eller kønsudtryk. Stemme vil måske endog være det eneste, som ”afslører”, at pågældende er transkønnet.

Der er imidlertid mulighed for at få hjælp hos en logopæd til at ændre stemmen, så den bedre passer til det køn, som pågældende lever som. Den enkelte kan selv betale for at få hjælp hos en logopæd, men det er også muligt at få hjælpen betalt af det offentlige.

Denne vejledning beskriver mulighederne for at få hjælp gennem det offentlige.

Vejledningen er udarbejdet på grundlag af ”Lov om specialundervisning for voksne”, ”Bekendtgørelse om specialundervisning for voksne” og ”Vejledning om specialundervisning for voksne”.

Indhold

[Transpiger og transkvinder \(tildelt drengekøn ved fødslen\)](#)

[Transdrenge og transmænd \(tildelt pige-køn ved fødslen\)](#)

[Hjælp til ændring af stemmen](#)

[Henvisning \(ansøgning\)](#)

[Afdækning \(udredning\)](#)

[TVQ \(MtF\) spørgeskema](#)

[Klage over afslag på hjælp til stemmetræning \(taleundervisning\)](#)

[Klagenævnets afgørelse](#)

[Regelgrundlaget](#)

[[Til indhold](#)] **Transpiger og transkvinder** (tildelt drengekøn ved fødslen)

Drenge og dermed også transpigers strubehoved vokser under puberteten i højden, dybden og bredden, hvorved stemmebåndene bliver længere, og der dannes et mere eller mindre synligt adamsæble. Det kaldes, at stemmen går i overgang.

Slutresultatet er en dybere stemme – en mandestemme.

Puberteten giver derfor transpiger store problemer med hensyn til stemmen.

Disse og andre problemer kan undgås ved, at transpiger behandles med stophormoner, som udsætter puberteten, efterfulgt af behandling med det kvindelige kønshormon.

Denne behandling gør, at en transpiges strubehoved vil udvikle sig som hos piger, hvorved transpiger ikke får den dybere mandestemme og heller ikke et adamsæble, men en kvindestemme.

Transkvinder, der ikke har fået behandling under puberteten, har derfor en mandestemme. Deres stemme kan ikke ændres til en kvindestemme ved behandling med kvindelige kønshormoner, idet kønshormonbehandlingen ikke får strubehovedet og dermed stemmelæberne og adamsæblet til at blive mindre.

[\[Til indhold\]](#) **Transdreng og transmænd** (tildelt pige-køn ved fødslen)

Pigers og dermed også transdrenge's strubehoved vokser under puberteten i højden, men ikke i dybden og bredden, som hos drenge. Stemmebåndene bliver derved kun en smule længere, og der dannes ikke noget adamsæble. Pigernes stemme ændres derfor ikke nær så meget som drengenes, men dog nok til, at der sædvanligvis er tydelig forskel på pigestemmen og kvindestemmen.

Puberteten giver derfor ikke piger og transdrengene de store problemer med hensyn til stemmen.

Puberteten giver imidlertid transdrengene andre problemer, som kan undgås ved, at de behandles med stophormoner, som udsætter puberteten, efterfulgt af behandling med det mandlige kønshormon.

Denne behandling gør, at en transdrenge's strubehoved, som hos drenge, vil vokse i højden, dybden og bredden, hvorved stemmebåndene bliver længere, og der dannes et mere eller mindre synligt adamsæble.

Slutresultatet er en dybere stemme – en mandestemme.

Transmænd, der ikke har fået behandling under puberteten, har derfor en kvindestemme. Ved behandling med mandlige kønshormoner vil deres stemme imidlertid ændres, idet kønshormonbehandlingen vil få strubehovedet til at vokse i højden, dybden og bredden som hos drenge i puberteten, hvorved stemmebåndene bliver længere, og der dannes et mere eller mindre synligt adamsæble.

Slutresultatet er en dybere stemme – en mandestemme.

[\[Til indhold\]](#) **Hjælp til ændring af stemmen**

Transpiger, hvis stemme er kommet i overgang – det vil sige, at stemmen har ændret sig i mandlig retning – og transkvinder kan få hjælp af en logopæd til at få en mere kvindelig stemme.

Det er også muligt operativt at forkorte stemmelæberne, så stemmen bliver lysere. Det er en kompliceret operation og der er ingen vished for resultatet.

Transdreng og transmænd vil kun i sjældne tilfælde have behov for sådan hjælp, men muligheden er også tilgængelig for dem.

[\[Til indhold\]](#) **Henvi sning (ansøgning)**

Transpersoner, som har stemmeproblemer og er i behandling på Sexologisk Klinik, kan få Sexologisk Klinik til at lave en henvi sning til stemmetræning (taleundervisning) og i sjældne tilfælde for mand til kvinde en henvi sning til kirurgi på adamsæble, stemmelæber m.v., hvis stemmetræning m.v. har vist utilstrækkelig effekt.

Hjælp til stemmetræning gives efter reglerne i ”Lov om specialundervisning for voksne”.

Ifølge denne lov har kommunerne pligt til at tilbyde hjælp til personer med talevanskeligheder for at øge deres mulighed for aktiv deltagelse i samfundslivet. Hjælpen foregår på en undervisningsinstitution (et kommunikationscenter), som drives af Region en.

Taleproblemet skal dog have et omfang, hvor der er tale om en funktionsnedsættelse, der giver begrænsninger i den pågældendes livsførelse, herunder eventuel beskæftigelse.

Transpersoner, der ikke er i behandling på Sexologisk Klinik har samme mulighed.

De kan ansøge deres kommune om at få en henvi sning til stemmetræning (taleundervisning).

De kan også bede deres egen læge om en henvi sning til en øre-næse-halslæge, som kan udfærdige en erklæring og en henvi sning til Regionens kommunikationscenter. Hvis kommunikationscentret

vurderer, at der er behov for taleundervisning, anbefaler de bopælskommunen om at visitere pågældende til et behandlingstilbud.

Uanset, hvordan ansøgningen/henvisningen foregår, så er det bopælskommunen, som afgør, om de vil tilbyde pågældende et behandlingstilbud.

Det er vigtigt, at henvisningen til/ansøgningen om stemmetræning (taleundervisning) er så fyldestgørende som muligt, og at alle forhold, der taler for en godkendelse, er beskrevet.

Lige så vigtigt er det, at konsekvenserne ved en manglende stemmetræning (taleundervisning) er medtaget.

[\[Til indhold\]](#) **Afdækning (udredning)**

Kommunen vil foranledige, at der laves en afdækning (udredning) af pågældendes færdigheder, behov og forudsætninger for undervisning, hvorefter kommunen beslutter, om de vil henvise til stemmetræning (taleundervisning) på Regionens kommunikationscenter.

Skal der indhentes erklæringer eller laves undersøgelser, skal den pågældende godkende, at det sker. Det er kommunen, som skal betale eventuelle regninger.

Hvis de laver henvisningen, så udfærdiger Regionen i samarbejde med kommunen og efter samråd med personen, der skal modtage undervisningen, en undervisningsplan, hvori undervisningens mål, indhold og omfang beskrives.

Kommunen betaler for undervisningen.

Kommunen kan give afslag på ønsket om stemmetræning (taleundervisning), men afslaget må ikke være af økonomiske grunde.

I forbindelse med afdækningen (udredningen) er det vigtigt at påse, at alle relevante oplysninger, der taler for behovet for stemmetræning (taleundervisning), bliver medtaget og beskrevet.

Er der tale om unge, må forældrene påse, at det sker.

Er den pågældende eller den unges forældre usikre på, at det sker, må det anbefales at søge sagkyndig bistand.

[\[Til indhold\]](#) **TVQ (MtF) (Transsexual Voice Questionnaire (Male-to-Female))**

Det er et spørgeskema beregnet til at klarlægge, hvor generende en transpige eller en transkvinde oplever sin stemme i forskellige situationer.

Udbredelsen af skemaets anvendelse er ukendt.

Hvis skemaet anvendes, er det vigtigt at være meget omhyggelig ved besvarelsen af hvert enkelt spørgsmål.

Hvis det er unge, der skal besvare skemaets spørgsmål, er det vigtigt at sikre, at de forstår formålet med skemaet og forstår spørgsmålene.

[\[Til indhold\]](#) **Klage over afslag på hjælp til stemmetræning (taleundervisning)**

Hvis kommunen giver afslag på den ansøgte hjælp, skal kommunen give en klar og forståelig skriftlig begrundelse for afslaget og en klagevejledning.

Et afslag kan dog være ledsaget af et andet tilbud, som kommunen finder relevant.

Det kan kun i et vist omfang klages over kommunens afgørelse.

Klagefristen er 4 uger fra afgørelsen er meddelt til klageren.

Klagen sendes til Klagenævnet for specialundervisning.

Der er et klageskema på Klagenavnets hjemmeside.

<https://ast.dk/naevn/klagenavnnet-for-specialundervisning>

Der kan ikke klages over kommunens skønsmæssige afgørelse af behovet for stemmetræning (taleundervisning).

Der kan kun klages over det, der hedder retlige spørgsmål, hvilket vil sige

- om de lovgivningsmæssige betingelser i loven og bekendtgørelsen er opfyldt,
- om bekendtgørelsens procedureregler er fulgt,

- om der er fortaget partshøring,
- om der er givet begrundelse for afslaget, og
- om der er givet klagevejledning, eller
- hvis de faktiske omstændigheder, der er lagt til grund for afgørelsen, ikke er korrekte, og
- over retlige mangler, hvilket vil sige, at afslaget er truffet på et mangelfuldt grundlag.

Inden der klages over et afslag, bør der laves en samlet gennemgang af hele ”sagen” for at vurdere, om der er grundlag for at klage.

Sædvanligvis vil de formelle regler (de retslige spørgsmål) være overholdt.

En klage vil derfor i de fleste tilfælde skulle begrundes i, at de faktiske omstændigheder, der er lagt til grund for afgørelsen, ikke er korrekte, og/eller, at afslaget er truffet på et mangelfuldt grundlag.

Om de faktiske omstændigheder, der er lagt til grund for afgørelsen, ikke er korrekte, eller om afslaget er truffet på et mangelfuldt grundlag, kan kun vurderes fra sag til sag. Det kan der ikke gives generel vejledning om.

Selv om der ikke kan klages over kommunens skønsmæssige afgørelse, så bør det også undersøges, om de foreliggende oplysninger åbenlyst er vurderet forkert. Er dette tilfældet, må det antages, at det i sig selv kan begrunde en klage, og i hvert fald styrke en klage, som primært er begrundet i andre forhold.

Det bør derfor undersøges, om alle relevante undersøgelser er lavet, og at alle relevante udtalelser fra sagkyndige, pårørende (relevant vedrørende unge), institutioner som f.eks. skole og/eller uddannelsessted og eventuelt fra arbejdsplads foreligger.

[\[Til indhold\]](#) **Klagenævnets afgørelse**

Hvis Klagenævnet for specialundervisning giver medhold i klagen, tilbagesendes sagen til kommunen, som derefter skal genbehandle sagen.

Giver Klagenævnet ikke medhold i klagen, så kan der ikke klages videre.

Det er dog muligt at indbringe et afslag for domstolen, men det er både en langvarig og bekostelig proces.

Det må anbefales at søge kvalificeret hjælp til udfærdigelse af en klage over et afslag.

* * *

[\[Til indhold\]](#) **Regelgrundlaget**

Lov om specialundervisning for voksne

Bekendtgørelse om specialundervisning for voksne

Vejledning om specialundervisning for voksne.

Selv om titlerne lyder på ”voksne”, så gælder reglerne også for unge.

Se evt. også:

Stemmeundervisning tilbydes voksne transkønnede af Kommunikationscentret i Hillerød.

<http://www.thranesen.dk/stemmeundervisning-hilleroed/>

Vejledning om udredning og behandling af transkønnede, pkt. 2,4 Anden behandling.

<http://www.thranesen.dk/vej-nr-10353-2014/>